

Курс номи: Кичик бизнес субъектларини бошқариш
(*Management of Small Business Entities*).

Назорат саволларива Тест.

2-МАВЗУ. Тадбиркорлик фаолиятини ташкил этиш.

Мавзу юзасидан назорат саволлари.

1. Тадбиркорлик фаолияти тушунчаси.
2. Кичик тадбиркорлик субъектлари шакллари.
3. Оилавий тадбиркорликнинг амалга ошириш тартиби.
4. Тадбиркорлик фаолияти субъектларининг ҳуқуқлари.
5. Тадбиркорлик фаолияти субъектларининг мажбуриятлари.
6. Кичик бизнес субъектлари давлат рўйхатидан ўтиш тартиби.

Жавоблар:

1. Тадбиркорлик фаолияти тушунчаси.

Тадбиркорлик фаолияти тушунчаси- Тадбиркорлик фаолияти (тадбиркорлик) тадбиркорлик фаолияти субъектлари томонидан қонунчиликка мувофиқ амалга ошириладиган, ўзи таваккал қилиб ва ўз мулкый жавобгарлиги остида даромад (фойда) олишга қаратилган ташаббускорлик фаолиятидир¹.

Тадбиркорлик фаолияти субъектлари (тадбиркорлик субъектлари) белгиланган тартибда давлат рўйхатидан ўтган ҳамда тадбиркорлик фаолиятини амалга ошираётган юридик ва жисмоний шахслардир. Давлат органлари (қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно), уларнинг мансабдор шахслари, шунингдек тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиши қонунчиликда ман этилган бошқа шахслар тадбиркорлик фаолияти субъектлари бўлиши мумкин эмас².

2. Кичик тадбиркорлик субъектлари шакллари.

¹ «Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида»ги Қоунни 2012 йил 12 май ЎРҚ-328. 3-модда

² «Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида»ги Қоунни 2012 йил 12 май ЎРҚ-328. 4-модда

Якка тартибдаги тадбиркорлик³

Якка тартибдаги тадбиркорлик жисмоний шахс (якка тартибдаги тадбиркор) томонидан тадбиркорлик фаолиятини юридик шахс ташкил этмаган ҳолда амалга оширишдир.

Якка тартибдаги тадбиркорлик якка тартибдаги тадбиркор томонидан мустақил, мулк ҳуқуқи асосида ўзига тегишли бўлган мол-мулк негизида, шунингдек мол-мулкка эгалик қилиш ва (ёки) ундан фойдаланишга йўл қўядиган ўзга ашёвий ҳуқуқ асосида амалга оширилади.

Якка тартибдаги тадбиркор Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланган тартибда ходимларни ёллашга ҳақли.

Хунармандчилик фаолиятини амалга ошираётган якка тартибдаги тадбиркорлар товарлар тайёрлаш (ишлар бажариш, хизматлар кўрсатиш) учун шогирдларни уларга тегишлича ҳақ тўлаган ҳолда жалб этишга ҳақлидир.

Қўшимча маълумот учун: Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2009 йил 29 июлдаги 216-сонли қарори билан тасдиқланган «Юридик шахс ташкил этмасдан оилавий тадбиркорликни ва хунармандчилик фаолиятини амалга ошириш тартиби тўғрисидаги низом.

Якка тартибдаги тадбиркор ўз номидан тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланади, ҳуқуқ ва мажбуриятларни олади ҳамда амалга оширади. Жисмоний шахс ўз тадбиркорлик фаолияти билан боғлиқ битимлар тузаётганида, якка тартибдаги тадбиркор сифатида ҳаракат қилаётганлигини, агар бу битимларни тузиш вазиятининг ўзидан аниқ англашилмаса, кўрсатиши керак. Бундай эслатманинг мавжуд эмаслиги якка тартибдаги тадбиркорни ўз мажбуриятлари бўйича зиммасидаги жавобгарликдан озод этмайди.

Жисмоний шахсларнинг юридик шахс ташкил этмаган ҳолда биргаликдаги тадбиркорлик фаолияти⁴

Жисмоний шахслар юридик шахс ташкил этмаган ҳолда биргаликдаги тадбиркорлик фаолиятини оилавий тадбиркорлик, оддий ширкат ва деҳқон хўжалиги шаклларида амалга ошириши мумкин.

Жисмоний шахслар якка тартибдаги тадбиркорлар сифатида давлат рўйхатидан ўтганидан кейингина биргаликдаги тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш учун тузиладиган оддий ширкат шартномасининг тарафлари бўлиши мумкин.

³ «Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида»ги Қоунни 2012 йил 12 май ЎРҚ-328. б-модда

⁴ «Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида»ги Қоунни 2012 йил 12 май ЎРҚ-328. б-модда

Оилавий тадбиркорликнинг амалга оширилиши, оддий ширкат ва деҳқон хўжалиги тузилиши, фаолият кўрсатиши ҳамда фаолиятининг тугатилиши билан боғлиқ муносабатлар қонунчилик билан тартибга солинади.

Қаранг: Ўзбекистон Республикасининг «Оилавий тадбиркорлик тўғрисида»ги Қонуни, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 53-боби («Оддий ширкат») ва Ўзбекистон Республикасининг «Деҳқон хўжалиги тўғрисида»ги Қонуни.

Хусусий корхона

Тадбиркорлик фаолиятининг ушбу ташкилий-ҳуқуқий шакли амалда тадбиркорлик субъектларининг Ўзбекистонда *энг кенг тарқалган шакли* ҳисобланади. Масъулияти чекланган **жамият** шаклида (бундан буён - МЧЖ) нафақат **кичик тадбиркорлик субъектлари, балки ўртава йирик хажмлардаги бизнес-тузилмалар** ҳам рўйхатга олинади.

МЧЖ таъсисчиси сифатида битта шахс (жисмоний ёки юридик) ҳам, икки ва ундан кўпроқ бўлган жисмоний ва/ёки юридик шахслар ҳам бўлиши мумкин. Қонун жамият иштирокчилари сонининг юқори чегарасини белгилайди, уларнинг сони эликдан ортиқ бўлиши мумкин эмас. Агар жамият иштирокчиларининг сони белгиланган меъёрдан ошиб кетса, жамият бирйил ичида очик акциядорлик жамияти ёки ишлаб чиқариш кооперативи этиб қайта тузилиши керак.

Акциядорлик жамияти – бу жисмоний шахслар капиталларининг бирлашуви бўлиб, у акциялар чиқариш йўли билан ташкил этилади.

Жамият жамланган капиталига қараб махсус қимматли қоғоз – акция чиқаради. Акцияни сотиб олганлар ҳиссадорларга айланишади ва фойдадан ўз ҳиссаси – дивидендни олиб турадилар. Акциядорлик жамияти ўз мажбуриятлари бўйича ўзига тегишли бутун мол-мулк билан жавобгар ҳисобланади. Акциядорлар жамияти мажбуриятлари бўйича жавобгар эмас ва унинг фаолияти билан боғлиқ зарарлар учун фақат ўзларига тегишли акциялар қиймати доирасида жавобгар ҳисобланади.

Очиқ турдаги акциядорлик жамияти – бу акциядорлари ўзларига тегишли акцияларни бошқа акциядорларнинг розилигисиз эркин тасарруф қила оладиган жамият. У чиқарадиган акцияларига очик обуна ўтказиш ва уларни эркин сотиш ҳуқуқига эга. Таъсисчиларнинг энг кам сони ҳам чекланмаган. Очиқ турдаги АЖ учун устав фондининг энг кичик миқдори АЖ рўйхатидан ўтказилган санада қонун ҳужжатларида белгиланган энг кам иш ҳақи суммасининг икки юз баробари миқдорига тенг бўлиши керак.

Ёпиқ турдаги акциядорлик жамияти – бу акциялари номланган (эгаси ёзилган) ва улар фақат АЖ таъсисчилари ўртасида тақсимланган жамиятдир. Унинг акциялари қимматли қоғозлар бозорида муомалада бўлиши жамият

Низомига биноан ман этилган ёки чекланган бўлади. Ёпиқ турдаги АЖ учун устав фондининг энг кам миқдори – АЖ рўйхатдан ўтказилган санада қонун ҳужжатларида белгиланган энг кам иш ҳақи суммасининг камида юз баробари миқдорига тенг бўлиши керак.

3. Оилавий тадбиркорликнинг амалга ошириш тартиби.

Оилавий тадбиркорликнинг амалга оширилиши, оддий ширкат ва деҳқон хўжалиги тузилиши, фаолият кўрсатиши ҳамда фаолиятининг тугатилиши билан боғлиқ муносабатлар қонунчилик билан тартибга солинади. *Ўзбекистон Республикасининг «Оилавий тадбиркорлик тўғрисида»ги Қонуни, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 53-боби («Оддий ширкат») ва Ўзбекистон Республикасининг «Деҳқон хўжалиги тўғрисида»ги Қонуни.*

4. Тадбиркорлик фаолияти субъектларининг ҳуқуқлари⁵ - Тадбиркорлик фаолияти субъектлари:

қонунчиликда тақиқланмаган ҳар қандай фаолиятни амалга оширишга;
юримдик шахс бўлган бошқа тадбиркорлик субъектларининг муассислари (иштирокчилари) бўлишга;

мулк ҳуқуқи асосида ўзига тегишли бўлган мол-мулкка эгалик қилишга, ундан фойдаланиш ва уни тасарруф этишга;

ўз фаолияти йўналишларини, товарлар (ишлар, хизматлар) етказиб берувчиларни ва ўз товарларининг (ишларининг, хизматларининг) истеъмолчиларини мустақил равишда танлашга;

тадбиркорликдан чекланмаган миқдорда даромад (фойда) олишга, бундан товарлар (ишлар, хизматлар) бозорида устун мавқени эгаллаб турган тадбиркорлик фаолияти субъектлари мустасно;

5. Тадбиркорлик фаолияти субъектларининг мажбуриятлари⁶

Тадбиркорлик фаолияти субъектлари:

ўзлари тузган шартномалардан келиб чиқадиган мажбуриятларни бажариши;

солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларни тўлаши;

меҳнат шартномаси (контракт) бўйича ишлаётган шахсларнинг меҳнат ҳақини қонунчиликда Меҳнатга ҳақ тўлаш **ягона тариф сеткасининг** биринчи

⁵ «Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида»ги Қонунни 2012 йил 12 май ЎРҚ-328. 8-модда

⁶ «Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида»ги Қонунни 2012 йил 12 май ЎРҚ-328. 9-модда

разряди бўйича белгиланган миқдордан оз бўлмаган миқдорда белгилаши, улар билан ўз вақтида ҳисоб-китоб қилиши, шунингдек иш берувчи сифатида ўз фуқаролик жавобгарлигини суғурта қилиши;

меҳнатни муҳофаза қилиш ҳамда хавфсизлик техникаси, экология, санитария ва гигиена соҳасидаги қонунчилик ва норматив ҳужжатлар талабларига риоя этиши;

рақобат тўғрисидаги ва истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ҳақидаги қонунчилик талабларига риоя этиши;

реализация қилинадиган маҳсулот ва хизматлар учун сертификатларга эга бўлиши;

жойлашган ери (почта манзили) ва бошқа реквизитлари ўзгарганлиги тўғрисида тегишли давлат органларини ўз вақтида хабардор қилиши;

бухгалтерия, тезкор ва статистика ҳисобини қонунчилик талабларига мувофиқ юритиши;

ўз фаолияти тўғрисидаги ҳисоботларни тегишли давлат органларига белгиланган тартибда ва муддатларда тақдим этиши шарт.

Тадбиркорлик фаолияти субъектларининг зиммасида қонунчиликка мувофиқ бошқа мажбуриятлар ҳам бўлиши мумкин.

6. Кичик бизнес субъектлари банкда ҳисобварақ очиш тартиби қандай.

Тадбиркорлик субъектини давлат рўйхатидан ўтказиш (давлат рўйхатидан ўтказиш) — рўйхатдан ўтказувчи органнинг тадбиркорлик субъектларининг рўйхатдан ўтказиш маълумотларини қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда Тадбиркорлик субъектлари ягона давлат реестрига (кейинги ўринларда Реестр деб аталади) киритиш билан боғлиқ бўлган ҳаракатлари;

Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш СХЕМАСИ⁷

⁷ Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 9 февралдаги 66-сонли қарори билан тасдиқланган “Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш тартиби тўғрисида” Низоми

Босқичлар	Субъектлар	Тадбирлар	Бажариш муддатлари
1-босқич	Ариза берувчи	<p>1. Сўровнома Интернет жаҳон ахборот тармоғи орқали расмийлаштирилганда: фирма номини танлаш — юридик шахслар учун; сўровномани тегишли маълумотлар кўрсатилган ҳолда электрон шаклда расмийлаштириш; давлат божини тўлаш.</p> <p>2. Рўйхатдан ўтказувчи органга ўзи келиб мурожаат қилинганда: давлат божини тўлаш; тегишли қоғоз ҳужжатларнинг асл нусхаларини бир нусхада тақдим этиш; рўйхатдан ўтказувчи органнинг ходими билан биргаликда аризани тўлдириш.</p>	Ариза берувчининг хоҳишига кўра (реал вақт режимида)
2-босқич	Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш ва ҳисобга кўйишнинг автоматлаштирилган тизими	<p>1. Маълумотларни текшириш, тадбиркорлик субъектининг ноёб идентификаторини бериш.</p> <p>2. Маълумотларни Тадбиркорлик субъектлари ягона давлат реестрига киритиш.</p> <p>3. Ариза берувчини тадбиркорлик субъекти давлат рўйхатидан ўтказилганлиги тўғрисида хабардор қилиш.</p>	реал вақт режимида (ариза топширилган пайтдан бошлаб 30 минутдан ошмаган вақтда)

Тест саволлари.

1. Кичик тадбиркорлик субъекти ҳисоблаган машинасозлик, металлургия, ёқилғи-энергетика ва кимё саноати, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириш ва уларни қайта ишлаш, қурилиш ҳамда қонунчиликда назарда тутилган бошқа саноат-ишлаб чиқариш соҳаларидаги, банд бўлган ходимларининг ўртача йиллик сони кўпи билан неча кишини ташкил этади.

- А. Кўпи билан 20 киши.
- В. Кўпи билан 100 киши.
- С. Кўпи билан 50 киши.
- Д. Кўпи билан 200 киши.

2. Давлат рўйхатидан ўтказилганлиги тўғрисида янги намунадаги гувоҳномани беришда (Ўзи келган ҳолда) йиғим миқдорини кўрсатинг.

- А. Базавий ҳисоблаш миқдорининг 10 фоизи миқдорида.

В. Базавий ҳисоблаш миқдорининг 20 фоизи миқдорида.

С. Базавий ҳисоблаш миқдорининг 5 фоизи миқдорида.

Д. Бепул.

3. Кичик тадбиркорлик субъекти ҳисоблаган металлга ишлов бериш ва асбобсозлик, ёғочсозлик, мебель саноатидаги, шунингдек қонунчиликда назарда тутилган бошқа саноат-ишлаб чиқариш соҳаларидаги, банд бўлган ходимларининг ўртача йиллик сони кўпи билан неча кишини ташкил этади.

А. Кўпи билан 50 киши.

В. Кўпи билан 20 киши.

С. Кўпи билан 200 киши.

Д. Кўпи билан 100 киши.

Тест калити: 1С, 2В, 3Д.